

Розгон О. В. Договір між батьками про місце проживання дитини. Науково-практичний журнал «Мала енциклопедія нотаріуса». 2013. №2(68). С. 71–84.

Ольга РОЗГОН,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

ДОГОВІР МІЖ БАТЬКАМИ ПРО МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ

Під час розірвання шлюбу або окремого проживання подружжя, які мають спільних неповнолітніх дітей, часто виникає *питання відносно визначення місця проживання дитини (дітей)*.

Визначаючи місце проживання дитини, батьки здійснюють своє право на особисте виховання дитини, оскільки дитина, як правило, проживає з батьками чи одним з них.

При цьому не мають значення *причини роздільного проживання батьків* (відсутність або розірвання шлюбу між ними, тимчасове роздільне проживання з поважних причин).

Згідно із ч. 2 ст. 3 СК України *сім'ю* складають особи, які спільно проживають. Однак це правило має стільки виключень, що його навіть важко вважати за правило. По-перше, спільність проживання не є обов'язковою для подружжя. В ст. 3 СК України зокрема вказано, що подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. В ст. 3 СК України наголос робиться на тому, що роздільне проживання подружжя можливе лише з поважних причин.

Натомість ми маємо два по суті протилежні правила. Згідно з першим, кожен з подружжя може вільно обирати місце проживання, згідно з другим — подружжя може залишити сім'ю лише при наявності поважних причин, в іншому випадку подружжя не буде вважатися сім'єю.

По-друге, дитина також може не проживати разом із своїми батьками і це не буде впливати на її сімейний стан. В абз. 3 ч. 2 ст. 3 СК України сказано, що дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає. Однак цей момент також викликає питання.

Зокрема, якщо батьки між собою проживають окремо, то дитина може проживати з одним з них. Зрозуміло, що за таких обставин дитина вважатиметься членом сім'ї саме того з батьків, з ким вона проживає. Таким чином ст. 3 СК України має бути доповнена ще одним правилом, що у разі роздільного проживання батьків дитина належить до сім'ї того з них, з яким вона проживає, і не належить до сім'ї другого з батьків.

По-третє, права члена сім'ї має одинока особа (ч. 3). Зрозуміло, що така особа тому і вважається одинокою, що проживає окремо від інших осіб. У зв'язку з цим спільність проживання як характерна ознака сім'ї не може застосовуватися до одиноких осіб.¹

Ст. 109 СК України встановлено, що подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із письмовим договором про те, *з ким із них будуть проживати діти*, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей.

Тобто в ст. 109 СК України передбачені *два види договорів подружжя щодо їхніх дітей*:

---

¹ Стаття 3. Сім'я. Е.М. Багач, Ю.В. Білоусов. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар, 2010 // http://all-books.biz/semeynoe-pravo_uchebnik/stattya-simya.html

- договір про виховання дитини (ч. 1 ст. 109 СК України);
- договір про розмір аліментів на дитину (ч. 2 ст. 109 СК України).

У ст. 109 СК України є певна невизначеність. Незрозуміло, частини 1 і 2 цієї статті мають на увазі один чи два різні договори подружжя відносно їхніх дітей:

- а) договір про виховання дитини; б) договір про розмір аліментів на дитину.

Отже, подружжя, яке має дітей, *при подачі до суду заяву про розірвання шлюбу, можуть укласти договір про виховання дитини з умовою щодо визначення місця проживання.*

Закон визначає обов'язкові умови договору між матір'ю та батьком дитини, до яких віднесені умови щодо:

- 1) місця проживання дитини;

2) участі того з батьків, хто проживає чи проживатиме окремо від дитини, у її утриманні;

3) здійснення тим з батьків, хто проживає чи проживатиме окремо від дитини, права на особисте її виховання.

При цьому, *договір про виховання дитини* та визначення умов її життя після розірвання шлюбу може бути укладений у простій письмовій формі.

Процедура розірвання шлюбу може бути більш спрощеною, якщо питання щодо утримання і виховання малолітніх, неповнолітніх дітей будуть вирішуватися батьками в нотаріальному порядку шляхом підписання *договору про участь у вихованні та утриманні дитини*. Умови цього правочину не можуть порушувати особисті та майнові права дитини, що встановлені СК України.

У чинному сімейному законодавстві України закріплений принцип рівності обох батьків у питаннях виховання дітей. Згідно ст. 141 СК України мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, адже усунення одного з них від виховання дитини порушує не тільки право цього батька (матері), а й, як правило, права самої дитини.

Відповідно до ч. 4 ст. 157 СК України батьки мають право укласти договір щодо здійснення *батьківських прав та виконання обов'язків* тим з них, хто проживає окремо від дитини.

Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню.

Положення ч. 4 ст. 157 СК України надає батькам *право укласти договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків* з тим з них, хто проживає окремо від дитини. Тут можуть бути зафіксовані будь-які важливі для сторін нюанси: місце спілкування, їх частота, періодичність, тривалість, необхідність присутності третіх осіб при спілкуванні тощо.

Цей договір повинен не суперечити інтересам дитини. Законодавство чітко не визначає, з якого віку дитина вправі самостійно вирішувати питання свого спілкування з батьками. Дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання (ч. 2 ст. 171 СК України).

Саме тому ст. 157 СК передбачає не тільки право, але обов'язок того з батьків, хто проживає окремо від дитини, *брати участь у її вихованні та спілкуванні* з нею, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини, і зустрічний обов'язок того з батьків, з ким проживає дитина, не перешкоджати цьому.

Такий батько (мати) має право приймати участь у вихованні дитини у будь-якій формі (відвідувати навчальний та інший заклад, у якому перебуває дитина, займатися з нею спортом, листуватися, спілкуватися безпосередньо та телефоном тощо). Кожного разу ступінь участі батьків у вихованні їхніх дітей визначається конкретними обставинами, характером взаємовідносин батьків, хто проживають окремо, і, що не менш суттєво, розумінням того, що мова йде як про права неповнолітньої дитини, так і про обов'язки батька чи матері, окреме проживання якого (якої) не звільняє від виконання батьківських обов'язків.

Згідно ч. 2 ст. 161 СК України орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу.

Проте, якщо мати і батько дитини дійдуть згоди, у договорі про виховання дитини вони можуть передбачити, що *дитина проживатиме з матір'ю, яка не має самостійного доходу, оскільки на їх думку це більш відповідатиме інтересам дитини.*

Договір між подружжям про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений. У разі невиконання цього договору аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.

Однак умови вказаних договорів подружжя можуть бути об'єднані. Сторони можуть скласти єдиний договір про виховання та утримання дитини після розірвання шлюбу з урахуванням того, що в такому договорі будуть міститися умови щодо сплати аліментів на дитину, умови відносно участі батьків у вихованні дитини, тобто: з ким із батьків буде проживати дитина, яку участь у забезпечення умов її життя прийматиме той з батьків, котрий буде мешкати окремо, а також умови здійснення їх права на особисте виховання дитини. Наявність такого договору спрощує процедуру розірвання шлюбу за взаємною згодою подружжя, що мають дітей.

Інколи *договір між батьками про сплату аліментів на дитину називають — договором про визначення місця проживання дитини.* При більш конкретному з'ясуванні, сторонам потрібен саме договір між батьками про сплату аліментів на дитину, який підлягає нотаріальному посвідченню. Оскільки в тексті такого договору одним із пунктів зазначається «У зв'язку з тим, що, керуючись ст. 160 СК України, батьки дійшли згоди, що Діти постійно проживатимуть разом зі своїм батьком, за зазначеною вище адресою, у відповідності зі ст.ст. 180, 181, 182 СК України, Платник аліментів надає Одержувачу аліментів кошти на утримання Дітей (аліменти), а також здійснює інші виплати, у термін, у розмірі, формі та порядку, що їх встановлено цим договором».

Замість Договору про визначення місця проживання дитини можна укласти *договір між батьками про проживання дитини та про участь у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо* (або договір між батьками про проживання, виховання дитини та сплату аліментів на дитину або договір між батьками щодо здійснення батьківських прав та визначення місця проживання дитини або договір подружжя про режим виховання та забезпечення дитини та визначення місця проживання дитини), який має більш широкую спрямованість у предметі.

Предметом вищезазначеного договору є:

- а) визначення місця проживання;
- б) дії з виховання, навчання, догляду за дитиною або поєднання цих елементів, спрямованих на забезпечення нормального фізичного, духовного та морального розвитку дитини.

Договір укладається в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Визначення місця проживання дитини у такому договорі повинно підпорядковуватися нормам чинного законодавства, тобто батьки самостійно можуть встановити, з ким із них проживатиме дитина лише за умови, якщо їй ще *не виповнилося 10 років.*

Місцем проживання фізичної особи у віці від 10 до 14 років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна.

Згідно з положеннями ч. ч. 3 та 4 ст. 29 ЦК України *місцем проживання фізичної особи, яка не досягла 10 років*, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає.

Дитина, яка *досягла 10 років*, може брати участь у договірному процесі між батьками щодо визначення питання місця її проживання, оскільки при вирішенні питання про визначення місця проживання дитини, враховується не лише думка батьків, але й самої дитини, якщо вона досягла 10-річного віку (ст. 171 СК України). Таким чином, як відзначає О. А. Явор, «з одного боку, забезпечується право батьків на особисте виховання своєї дитини, а з іншого – забезпечується інтереси дитини, враховуючи її особисту думку». ²

Отже, право дитини виражати свою думку не пов'язується з виникненням цього права і можливістю його реалізації з досягненням дитиною певного віку. Ступінь врахування думки дитини при вирішенні конкретного питання не може залежати від її віку, незважаючи на те, що правове значення думки змінюється в залежності від ступеня зрілості дитини.

За ч. 2 ст. 29 ЦК України фізична особа, яка *досягла 14 років, вільно обирає собі місце проживання*, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Отже, якщо *дитина не бажає жити, наприклад, з батьком*, то має право обрати інше місце проживання.

Отже, якщо дитина *досягла 10-річного віку*, її місце проживання повинно визначатися з урахуванням бажання самої дитини, а по *досягненню нею 14 років* місце проживання визначається самою дитиною.

Таким чином, визначення місця проживання дитини може бути предметом вказаного договору лише, якщо дитина *не досягла 14-річного віку*.

На сьогодні реєстрація місця проживання/перебування фізичних осіб в Україні здійснюється відповідно до положень Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11 грудня 2003 № 1382-IV.

Якщо зі змісту ч. 1 ст. 29 ЦК України можна зробити висновок про те, що місце проживання — поняття родове і включає в себе постійне, переважне або тимчасове місце проживання, то Закон розрізняє «місце проживання» і «місце перебування». Закон, на відміну від ЦК України, розмежовуючи місця проживання та місця перебування виходить зі строків перебування особи в певному місці. Крім того, законодавство, хоча і закріплює норми не тільки про постійне, але і про переважне та тимчасове місце проживання, однак, у переважній більшості випадків, правові наслідки пов'язуватимуться саме з постійним місцем проживання, тобто з місцем реєстрації (прописки).

Місцем перебування є адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менше шести місяців на рік. Реєстрація місця перебування здійснюється за заявою особи. Причому особа зобов'язана подати таку заяву протягом семи днів після прибуття на місце перебування. При реєстрації місця перебування особи інформація про неї повідомляється до органу реєстрації за місцем проживання особи (ст.ст. 3 та 8 ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»).

Закон від 5 липня № 5088-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні» змінює визначення терміна «реєстрація»: в новій редакції цього терміна врахована можливість реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб за адресою відповідного спеціального закладу чи установи.

Так, згідно зі ст. 3 ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» реєстрація місця проживання або місця перебування особи — це внесення відомостей про місце проживання або місце перебування із зазначенням адреси одного житла особи чи адреси спеціалізованої соціальної установи, закладу соціального обслуговування та соціального захисту, військової частини до визначених цим Законом

---

² Явор О. А. До питання визначення місця проживання дитини, батьки якої проживають окремо // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України. Матеріали Круглого столу. 25 травня 2006 р., м. Київ. — Х.: Ксилон, 2007. — С. 132

документів та до реєстраційного обліку центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб (орган реєстрації).

Реєстрація місця проживання особи здійснюється в день подання особою документів. Реєстрація місця проживання за заявою особи може бути здійснена одночасно із зняттям з реєстрації на попередньому місці проживання.

Реєстрація місця проживання є лише фактом, який підтверджує місцезнаходження особи і жодним чином не може вплинути на факт володіння власною нерухомістю, право на яке документально підтверджено в установленому законодавством порядку.

Як будь-який договір, договір між батьками про проживання дитини *може бути розірваний на підставі неналежного виконання.*

Так, наприклад, розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Києві цивільну справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, 3-ї особи: Орган опіки і піклування Шевченківської районної в м. Києві державної адміністрації, Орган опіки і піклування Святошинської районної в м. Києві державної адміністрації про розірвання *договору подружжя про режим виховання та забезпечення дитини та визначення місця проживання дитини.*

До офіційного розірвання шлюбу у сторін виникли суперечки з приводу того з ким буде проживати дитина, а тому 30.03.2010 року позивач та відповідач уклали Договір подружжя про режим виховання та забезпечення їх спільних дітей під час та після розірвання шлюбу.

Відповідно до п. 2.1 Договору сторони домовились про те, що як під час зареєстрованого шлюбу, в якому вони перебувають на момент підписання цього договору, так і після розірвання ними шлюбу, матиме місце наступний режим виховання та спілкування батьків з їх спільною дитиною: ОСОБА_3 фактично проживатиме з обома батьками по черзі за таким графіком: з одинадцятої години неділі до дев'ятої години четверга — з матір'ю ОСОБА_1, з дев'ятої години четверга до одинадцятої години неділі — з батьком ОСОБА_2. При цьому сторони цього договору домовились, що в неділю вони супроводжуватимуть дитину до місця її наступного перебування по черзі. Сторони домовились, що під час проживання дитини з одним із батьків, дитина має право безперешкодно спілкуватись із іншим з батьків, а батьки в свою чергу мають право безперешкодно спілкуватись із дитиною де б вона не знаходилась.

Таким чином з умов даного договору вбачається, що фактично місце постійного проживання дитини не визначене.

Підставою для подання даного позову стало те, що позивач вважає такий режим проживання дитини, що не відповідає інтересам дитини, не сприяє фізичному та духовному розвитку, а навпаки негативно впливає на стан його фізичного та психічного здоров'я, оскільки фактично з урахуванням умов даного договору місце постійного проживання дитини не визначене.

Враховуючи вищевикладене, суд вважає за необхідне розірвати Договір подружжя про режим виховання та забезпечення їх спільних дітей під час та після розірвання шлюбу, укладений 30 березня 2010 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2.³

Виникає питання, а чи може стороною договору бути не тільки батьки?

У судовій практиці можлива ситуація, коли суд, керуючись інтересами дитини і обставинами, що склалися на поточний час, *місце проживання дитини визначає за місцем проживання його бабусі*, але батьки зобов'язуються надавати матеріальну допомогу на утримання дитини в розумних межах в добровільному порядку, при необхідності брати участь у витратах на лікування дитини, відвідувати її у лікарні, а бабуся зобов'язується не чинити перешкод спілкуванню дитини з батьками, надавати можливість вільно

---

³ Про розірвання договору подружжя про режим виховання та забезпечення дитини та визначення місця проживання дитини. Справа № 2610/3770/2012 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25329857>

відвідувати дитину за місцем її проживання, відпускати дитину з батьками на прогулянки, відпочинок⁴.

Таким чином, вважаємо, що враховуючи принцип свободи договору бабуся або тітка може бути стороною договору.

Оскільки дитина, після досягнення нею 14 років обирає сама своє місце проживання, тому відмови зареєструвати дитину після 14 років за адресою, де жоден з її батьків не зареєстрований (наприклад, у бабусі, будь-яких інших родичів і т.д.), в цьому випадку будуть також незаконними. Наприклад, дитина може вирішити, що її інтересам відповідає проживання з бабусею або повнолітнім братом, які проживають у межах іншої територіальної одиниці.

Крім цього потребує законодавчого закріплення перелік випадків, коли особа, яка досягла 14-річного віку могла б вільно обирати місце проживання (наприклад, у випадках укладення шлюбу чи народження дитини. Отже, з урахуванням указаних вимог свобода вибору місця проживання фізичної особи у віці від 14 до 16 років є обмеженою, а сама дитина може тільки з 16 років обирати не тільки між місцем проживання батьків, а також місцем проживання інших родичів відповідно до ст. 13 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні».

Якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, *спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом*.

Під час розв'язання спорів між батьками щодо визначення місця проживання дитини служба у справах дітей має захищати інтереси дитини з урахуванням рівних прав та обов'язків матері та батька щодо дитини.

Працівник служби у справах дітей проводить бесіду з батьками та відвідує їх за місцем проживання, про що складає акт обстеження житлово-побутових умов за встановленою формою.

Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення.

Після обстеження житлово-побутових умов, проведення бесіди з батьками та дитиною служба у справах дітей складає висновок про визначення місця проживання дитини і подає його органу опіки та піклування для прийняття відповідного рішення.

Орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини.

Якщо орган опіки та піклування або суд визнав, що жоден із батьків не може створити дитині належних умов для виховання та розвитку, на вимогу баби, діда або інших родичів, залучених до участі у справі, дитина може бути передана комусь із них.

Якщо дитина не може бути передана жодній із цих осіб, суд на вимогу органу опіки та піклування може постановити рішення про *відібрання дитини від осіб, з якою вона проживає, і передання її для опікування органу опіки та піклування*.

Правові наслідки протиправної поведінки одного з батьків або іншої особи при визначенні місця проживання малолітньої дитини.

У сучасному світі причиною розлучення дитини з одним із батьків або іншими родичами може бути *не лише переїзд в інше місто, регіон, а взагалі — і в іншу країну*. Однак, незважаючи на це, дитина має право в межах законодавства спілкуватися з батьками, іншими особами, з якими є сімейні, психологічні та духовні зв'язки, якщо

⁴ Наприклад, Про визначення місця проживання неповнолітньої дитини. Справа № 2-1165/07. – 2007 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/2809587>; Про визначення місця. Справа № 2-32 /2010. – 2010 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/13372610>

відповідне законодавство передбачає такі можливості (наприклад, це можуть бути хрещені, вчителі, тощо). Проте як бути у тих випадках, коли є загроза, що у разі транскордонного контакту (виїзд дитини за кордон) дитина не повернеться до місця постійного проживання або того із батьків, який проживає окремо, прагне установити регулярний контакт, які гарантії і заходи можуть бути застосовані.

Відповідно до ст. 162 СК України якщо один з батьків або інша особа самочинно, без згоди другого з батьків чи інших осіб, з якими на підставі закону або рішення суду проживала малолітня дитина, змінить її місце проживання, утому числі способом її викрадення, суд за позовом заінтересованої особи має право негайно постановити рішення про відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала.⁵

За ст. 163 СК України *батьки мають право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе* не на підставі закону або рішення суду. Дитина не може бути повернута лише тоді, коли залишення її за попереднім місцем проживання створюватиме реальну небезпеку для її життя та здоров'я. Особа, яка *самочинно змінила місце проживання малолітньої дитини*, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому, з ким вона проживала.

Отже, вважаємо, що умова щодо встановлення місця проживання може місце в договорі *про участь у вихованні та утриманні дитини* та договорі про розмір аліментів на дитину, але вона є додатковою у цих договорах. Якщо ж батьки дитини бажають детально урегулювати питання щодо місця проживання, то мають укласти *договір між батьками про проживання дитини*, а якщо врегулювати ще й додаткові умови, які мають суттєве значення при вихованні дитини, то укласти: договір між батьками про проживання дитини та про участь у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо або договір між батьками про проживання, виховання дитини та сплату аліментів на дитину або договір між батьками щодо здійснення батьківських прав та визначення місця проживання дитини або договір подружжя про режим виховання та забезпечення дитини та визначення місця проживання дитини.

Додаток № 1

ДОГОВІР між батьками про проживання дитини та про участь у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо

Ми, нижчепідписані: , що мешкає м. з одного боку та, що мешкає, з другого боку, уклали цей договір про таке:

1. Ми, сторони за договором, перебували в зареєстрованому шлюбі з XX.XX. XXXX року актовий запис № XXX, зроблений в міському управлінні юстиції. Шлюб розрізано районним судом у XX.XX. XXXX року справа № X -XXX. Від спільного шлюбу маємо спільну малолітню доньку, XX.XX. XXXX року народження.

2. Наша малолітня дитина після розірвання нами шлюбу постійно до повноліття , а саме до XX.XX. XXXX року проживатиме з батьком — ОСОБА_1.

3. Я, батько, зобов'язуюсь піклуватися про здоров'я спільної дитини, брати участь у вихованні та утриманні дитини, забезпечити дитині достатній рівень освіти незалежно від стосунків подружжя.

4. Я, мати, зобов'язуюсь брати участь у вихованні та утриманні дитини добровільно незалежно від стосунків подружжя.

5. Ми, сторони за договором домовляємось, що ОСОБА_2 може спілкуватися з дитиною по вихідним дням, а саме субота та неділя з 10 до 18 годин кожний тиждень на місяць.

---

⁵ Визначення місця проживання дитини при розлученні або окремому проживанні батьків http://juryst.com/publ/statti/simejne_pravo/viznachennja_miscja_prozhivannja_ditini_rozluchenni_okremomu_prozhivanni_bat_kiv

6. Святкові дні та канікули дитина буде проводити за згодою батька.

7. Якщо дитина захворіла, або ОСОБА_1 буде у відрядженні, або з інших поважних або неповажних причин вона не проводить час з дитиною — це не є умовами для розірвання договору, договір зберігає свою дію на наступний термін.

8. Цей договір може бути розірвано за згодою сторін, а в разі невиконання вимог та відмови від добровільного розірвання однієї з сторін — у судовому порядку.

9. Строк дії договору встановлюється сторонами на весь строк дії договору до повноліття.

10. Всі витрати за складання та оформлення цього договору несе гр. —.

11. Зміст ст. 157, 180-197 Сімейного кодексу України сторонам нотаріусом роз'яснено. Цей договір складено в двох примірниках, один з яких видається власнику, а другий залишається в справах нотаріуса

ПІДПИСИ СТОРІН:

Додаток № 2

ДОГОВІР між батьками про проживання, виховання дитини та сплату аліментів на дитину

Місто XXXXX, _____, _____ дві тисячі дев'ятого року.

Ми, П.І.Б. 1, ідентифікаційний номер _____, _____ року народження, паспорт серія _____, виданий _____, який зареєстрований та проживає за адресою: місто _____, вулиця _____, _____, кв. _____, іменований далі «Батько або Платник» з одного боку, та П.І.Б. 2, ідентифікаційний номер _____, _____ року народження, паспорт серія _____, виданий _____, яка зареєстрована та проживає за адресою: місто _____, бульвар _____, _____, кв. _____, іменована далі «Мати або Одержувач» з другого боку, разом "Батьки", попередньо ознайомлені з вимогами чинного законодавства, щодо недійсності правочинів, розуміючи значення своїх дій та керуючись статтями 109, 141, 157, 160 Сімейного кодексу України, уклали цей договір про таке:

1. **ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ** 1.1. Цей договір укладено стосовно місяця проживання та утримання спільної малолітньої доньки батьків — П.І.Б. 3, _____ року народження (надалі «Дитина»). Факт батьківства підтверджується свідоцтвом про народження серії _____, виданим _____.

1.2. Відповідно до цього договору Батьки домовились про місце проживання Дитини та про порядок здійснення батьківських прав Батьком, який мешкатиме окремо від Дитини.

1.3. Місцем проживання Дитини Батьки визначили місце проживання Матері.

2. порядок здійснення батьківських прав

2.1. Батько має право безперешкодно відвідувати Дитину, в тому числі _____ на тиждень до _____ годин на день за місцем її проживання, завчасно попередивши про приїзд по телефону, або за допомогою іншого засобу зв'язку, а також має право за попередньою домовленістю з матір'ю брати Дитину за її бажанням та урахуванням стану здоров'я, до себе на суботу та неділю, двічі на місяць.

2.2. У період шкільних канікул, кожен із Батьків має право проводити більше часу разом з Дитиною та відпочивати разом з нею в Україні або за кордоном. Перевага надається тому з Батьків, хто виїжджає на відпочинок за кордон. У разі одночасного виїзду, перевага першої поїздки надається Матері, а далі — у порядку черговості. Батьки зобов'язуються ухилятися від поїздок до країн, кліматичні або інші умови яких можуть бути небезпечними для Дитини.

3. **ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН**

3.1. Мати зобов'язується:

3.1.1. В дні та час, визначені в п. 2.1. цього договору одягати та збирати Дитину для зустрічі з Батьком.

3.1.2. У випадках, визначених п. 2.2, готувати до часу від'їзду багаж Дитини.

3.1.3. Завчасно повідомляти Дитину про час та день зустрічі з Батьком, а також повідомляти про причини, що унеможливають такі зустрічі, якщо їй це відомо.

3.2. Батько зобов'язується:

3.2.1. Без затримок у дні та час визначений п. 2.1 цього договору та/або за попередньою домовленістю з Матір'ю, приїхати в місце проживання Дитини, або інше, спеціально обумовлене Батьками місце, забрати Дитину для проведення спільного дозвілля та повернути її в визначений час у місце проживання, або інше, спеціально обумовлене Батьками місце.

3.2.2. У випадках, визначених п.п. 2.1 та 2.2.: забезпечити комфортний та безпечний транспортний засіб для перевезення Дитини на відпочинок та забезпечити Дитині комфортні умови проживання та відпочинку; негайно повідомляти Мати Дитини про благополучне прибуття на місце відпочинку, а також заздалегідь попереджати про час повернення до Києва, із зазначенням дати приїзду, транспортного засобу, його номера, місця та часу прибуття; повернути Дитину в місце її проживання не пізніше ____ годин з часу прибуття в місто XXXXX, якщо Мати особисто не зустрічатиме Дитину безпосередньо в місці прибуття. 3.3. Спільні зобов'язання Батьків:

3.3.1. Батьки зобов'язуються належним чином виконувати взяті на себе зобов'язання, а також своєчасно повідомляти один одного про зміну свого місця проживання та будь-які інші обставини, що мають суттєве значення для своєчасного виконання своїх зобов'язань за цим договором.

3.3.2. Батьки зобов'язуються у міру можливості додатково до перерахованого вище спільно організовувати відвідання Дитиною цирку, кінотеатрів, театрів, клубів, а також проведення іншого дозвілля Дитини.

3.3.3. Батьки зобов'язуються спільно організовувати та проводити в присутності обох Батьків святкування дня народження Дитини в дитячому клубі, кафе, ресторані.

3.3.4. У випадках, визначених цим договором своєчасно надавати один одному оформлену у встановленому законодавством порядку згоду на тимчасовий виїзд з дитиною за кордон з метою відпочинку, або за самостійний виїзд з дитини з організованою групою дітей на відпочинок, змагання, тощо.

4. АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:

4.1. Цим договором ми, П.І.Б. _1, та П.І.Б. _2, бажаємо встановити розмір, строки та порядок виплати аліментів на утримання малолітньої доньки П.І.Б. _3, _____ року народження, до моменту досягнення нею повноліття або, у разі навчання за денною формою навчання у вищому навчальному закладі, – до його закінчення. У зв'язку з тим, що Дитина, на підставі цього договору постійно проживає разом зі своєю матір'ю — П.І.Б. _2 (Одержувачем) за зазначеною вище адресою, у відповідності зі ст.ст. 180, 181, 182 Сімейного кодексу України, Платник надає Одержувачу утримання (аліменти) для Дитини, а також здійснює інші виплати, у термін, у розмірі, формі та порядку, що їх встановлено цим договором. Аліменти, що сплачуються Платником складаються з: виплати у вигляді грошової суми, розмір якої за домовленістю сторін становить не менше ____ (_____) відсотків встановленого законом прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку. На день підписання цього договору ця сума становить ____ (_____) гривень ____ копійок; стовідсоткової оплати грошових коштів за навчання Дитини у навчальному закладі «_____» або у іншому навчальному закладі за письмовим погодженням батьків. Належним виконанням цього зобов'язання буде також забезпечення Платником повної та своєчасної оплати грошових коштів за навчання Дитини третьою особою, зокрема, юридичною особою, — власником або керівником якої він є. Виплата аліментів здійснюється Платником щомісячно, не пізніше ____ числа поточного місяця за минулий місяць. Перерахунок суми виплати аліментів здійснюється сторонами

самостійно, відповідно до закону, яким встановлюється новий розмір прожиткового мінімуму. Сплата аліментних платежів починається за місяць у якому відбулось розірвання шлюбу (набуття чинності рішення суду про розірвання шлюбу). Сторони домовились, що кошти будуть сплачуватись Платником шляхом їх перерахування на поточний (картковий) рахунок Одержувача або готівкою Одержувачу під розписку. У разі відсутності Одержувача, закриття рахунку або її відмови від одержання аліментів, Платник має право передати суму аліментів в депозит нотаріусу, що буде вважатись виконанням цього договору. Платник, в разі виїзду за кордон на постійне проживання, зобов'язується виконати всі аліментні зобов'язання, визначені цим договором по утриманню Дитини, шляхом сплати всієї суми аліментів Одержувачу. Розмір цієї суми буде визначено за згодою Сторін, оформленою шляхом укладання нотаріально посвідченого додаткового договору до цього договору. У порядку, визначеному законодавством, аліментні зобов'язання можуть бути достроково виконанні шляхом передачі Платником у власність Дитини нерухомого майна. Окрім сплати суми аліментів передбачених у п.4.3. цього договору, для забезпечення літнього відпочинку Дитини, Платник не пізніше ____число, _____місяць кожного року, додатково сплачує грошові кошти в розмірі одномісячної аліментної виплати. У доповнення до умов, що містяться в п.п. 4.3., 4.7. та 4.8 цього договору, при необхідності стаціонарного лікування або обстеження Дитини Платник виплачує Одержувачу грошові кошти для здійснення цього лікування або обстеження у державному, або, за попереднім погодженням з Платником, — у недержавному лікувальному закладі. Вказані кошти виплачуються Платником аліментів в розмірі ____ (____) відсотків від коштів, вказаних в документах про сплату цього лікування або обстеження, виданих організацією, яка буде проводить це лікування або обстеження, протягом 10 днів з моменту надання йому Одержувачем копій вказаних вище документів. Платник зобов'язується сплачувати аліменти, а також інші платежі, передбаченні цим договором та Сімейним кодексом України, Одержувачу своєчасно і в відповідному розмірі, а також своєчасно сповіщати Одержувача про зміну місця свого проживання. Аліменти, одержані на Дитину, є власністю Одержувача. Одержувач зобов'язується одержувати аліменти та використовувати їх за цільовим призначенням, тобто, виключно на утримання Дитини (ст. 179 СК України). Одержувач зобов'язується прийняти і інші платежі, передбаченні цим договором і, у разі такої потреби, видавати при кожній виплаті розписку, що підтверджує факт їх отримання у випадку передачі коштів готівкою, а також своєчасно сповіщати Платника про зміну місця свого проживання, зміну банківських реквізитів та інших обставин, що мають істотне значення для своєчасного виконання Платником своїх зобов'язань щодо сплати аліментів. Кожна Сторона зобов'язується виконувати обов'язки, покладені на неї цим договором та сприяти другій Стороні у виконанні її обов'язків. Сторона, що порушила зобов'язання за цим договором, повинна усунути ці порушення. В разі прострочення виплати Платник сплачує пеню у розмірі 1 (одного) відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення.

5. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

5.1. Цей договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення і діє до моменту досягнення Дитиною повноліття або, у разі навчання за денною формою навчання у вищому навчальному закладі, – до його закінчення.

5.2. Кожна сторона зобов'язується виконувати обов'язки, покладені на неї цим договором, та сприяти іншій стороні у виконанні її обов'язків.

5.3. Батьки зобов'язуються переглянути умови цього договору протягом 1 (одного) місяця з моменту настання таких обставин:

5.3.1. По досягненні дитиною десятирічного віку, — місце проживання Дитини буде визначено з урахуванням бажання самої Дитини.

5.3.2. По досягненні дитиною чотирнадцятирічного віку, — місце проживання Дитини буде визначено бажанням самої Дитини.

5.3.4. У разі вступу одного з Батьків у шлюб, а також виникнення інших обставин, що можуть призвести до істотних змін у звичному житті Дитини, у разі зміни матеріального стану, погіршення здоров'я будь-якої зі сторін до договору, якщо сторони погодились, вносяться зміни або доповнення шляхом укладення додаткового нотаріально посвідченого договору. Таким же шляхом цей договір може бути розірвано. Одностороння відмова від виконання договору або одностороння зміна його умов не допускається. При відсутності домовленості між Сторонами питання зміни чи розірвання цього договору вирішується в судовому порядку. Всі спори, що виникають в процесі виконання цього договору, та розбіжності в тлумаченні окремих положень цього договору, вирішуються Сторонами шляхом переговорів, а у разі недосягнення згоди — у судовому порядку відповідно до чинного законодавства України. Відповідно до п.2. ст. 189 Сімейного кодексу, у разі невиконання Платником свого зобов'язання по сплаті аліментів за цим договором, Одержувач аліментів вправі звернутися до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису, а останній є підставою для примусового виконання умов договору. Одержувач підтверджує, що на дату укладення цього договору, Платник виконував зобов'язання по утриманню Дитини добровільно і вона не має по відношенню до нього претензій матеріального характеру, що пов'язані з утриманням Дитини. Ми, Сторони, стверджуємо, що цей договір не носить характеру фіктивного або удаваного правочину, не приховує інший правочин і відповідає дійсним намірам сторін створити для себе юридичні наслідки. В цьому договорі міститься весь обсяг домовленостей між Сторонами щодо предмету договору, тому всі інші письмові та усні домовленості і зобов'язання, прийняті Сторонами до підписання цього договору відміняються і стають недійсними після його підписання. З усіх інших питань, що не врегульовані цим договором, Сторони керуються чинним законодавством України. Цей договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення і діє до моменту виконання сторонами усіх зобов'язань за цим договором (ст.ст. 180, 199 СК України). Зміст статей 109,150-155, 157-162, 171, 179-183, 185, 189, 190, 192-194, 196-199 Сімейного кодексу України нам нотаріусом роз'яснено. Платникові наслідки, передбачені ст.164 КК України за ухилення від сплати аліментів на утримання дитини, нотаріусом роз'яснені. Витрати, пов'язані з нотаріальним оформленням цього договору, сплачує Батько. Цей договір складено у трьох примірниках, які мають однакову юридичну силу. Один з примірників залишається у справах приватного нотаріуса XXXXXського міського нотаріального округу Соколова Олександра Євгеновича (реєстраційне посвідчення № 224, вид. Управлінням юстиції міста Києва 26 жовтня 1998 року), а інші видаються сторонам по договору.

ПІДПИСИ :

Додаток   № 3

Д О Г О В І Р між батьками щодо здійснення батьківських прав та визначення місця проживання дитини

Місто XXXXX , _____ XX.XX.XXXX.

Ми, _____ (П.І.П._1), податковий номер _____, паспорт _____, виданий _____ 2000 року, проживаю за адресою: _____ область, _____ район, с. _____, вулиця _____, будинок _____, далі — «Мати», з однієї сторони, та _____ (П.І.П._2), податковий номер _____, паспорт _____, виданий _____ 2000 року, проживаю за адресою: _____ область, _____ район, с. _____, вулиця _____, будинок _____, далі — «Батько», з другої сторони, разом — «Батьки», володіючи

українською мовою, усвідомлюючи суть цього правочину, значення своїх дій та спроможні керувати ними, без будь-якого примусу, як фізичного так і психічного, насильства або погроз, попередньо ознайомлені з вимогами чинного законодавства щодо недійсності угод, та згідно вільного волевиявлення, котре відповідає нашій внутрішній волі як учасників цього правочину, усвідомлюючи свої права та обов'язки за договором, маючи намір урегулювати на майбутнє відносини між собою, що стосуються питання участі у вихованні нашої спільної дитини, сина — _____ (П.І.П. Дитини), _____ 20____ року народження, далі — «Дитина», на засадах взаємоповаги один до одного, керуючись статтями 141, 157, 160 Сімейного кодексу України, уклали цей договір про таке:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Цей договір укладено стосовно місця проживання та утримання спільного малолітнього сина Батьків — _____ (П.І.П. Дитини). Факт батьківства підтверджується Свідомством про народження: серії 1-XX № 1111111, виданим Відділом реєстрації актів цивільного стану ХХХХнського районного управління юстиції у м. Києві _____ 20____ року, про що в Книзі реєстрації народжень _____ 20____ року зроблено відповідний актовий запис за № 111.

1.2. Відповідно до цього договору Батьки домовились про місце проживання Дитини та про порядок здійснення батьківських прав Батьком та Матір'ю, яка проживатиме окремо від Дитини.

1.3. Місцем проживання Дитини Батьки визначили місце проживання Батька. У разі зміни місця проживання Дитини, Батько зобов'язується попереджувати Матір письмово із вказуванням точного місця проживання дитини не пізніше одного місяця з моменту зміни місця проживання.

2. ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ

2.1. Мати має право зустрічатися та без перешкод спілкуватися з Дитиною, в тому числі у будь-який день тижня та у будь-який час, а також має право, за попередньою домовленістю з Батьком, брати Дитину до себе за місцем свого проживання у вихідні дні.

2.2. У період шкільних канікул, кожен із Батьків має право проводити більше часу разом з Дитиною та відпочивати разом з нею на території України.

3. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

3.1. Батько зобов'язується:

3.1.1. Піклуватися про здоров'я дитини, брати участь у вихованні дитини, забезпечити дитині достатній рівень освіти незалежно від стосунків сторін. Батько зобов'язується не перешкоджати спілкуванню Дитини з Матір'ю.

3.1.2. В дні та час, визначені в п. 2.1. цього договору одягати та збирати Дитину для зустрічі з Матір'ю.

3.1.3. У випадках, визначених п. 2.2, готувати до часу від'їзду багаж Дитини.

3.1.4. Завчасно повідомляти Дитину про час та день зустрічі з Матір'ю, а також повідомляти про причини, що унеможливають такі зустрічі, якщо йому це відомо.

3.2. Мати зобов'язується:

3.2.1. Брати участь у вихованні та духовному розвитку дитини, незалежно від стосунків з Батьком.

3.2.2. За попередньою домовленістю з Батьком, приїхати в місце проживання Дитини, або інше, спеціально обумовлене Батьками місце, забрати Дитину для проведення спільного дозвілля та повернути її в визначений час у місце проживання, або інше, спеціально обумовлене Батьками місце.

3.2.3. У випадках, визначених п.п. 2.1 та 2.2. забезпечити комфортний та безпечний транспортний засіб для перевезення Дитини на відпочинок та забезпечити Дитині комфортні умови проживання та відпочинку - повідомляти Батька Дитини про благополучне прибуття на місце відпочинку, а також заздалегідь попереджати про час

повернення, із зазначенням дати приїзду, місця та часу прибуття — повернути Дитину в місце її проживання в обумовлений з Батьком час, якщо Батько особисто не зустрічатиме Дитину безпосередньо в місці прибуття.

3.3. Спільні зобов'язання Батьків:

3.3.1. Батьки зобов'язуються належним чином виконувати взяті на себе зобов'язання, а також своєчасно повідомляти один одного про зміну свого місця проживання, контактних телефонів, та будь-які інші обставини, що мають суттєве значення для своєчасного виконання своїх зобов'язань за цим договором.

3.3.2. Батьки зобов'язуються не втручатися в особисте життя один одного та не підбурювати Дитину проти Батька чи Матері.

3.3.2. Батьки зобов'язуються у міру можливості додатково до перерахованого вище спільно організовувати відвідання Дитиною цирку, кінотеатрів, театрів, клубів, а також проведення іншого дозвілля Дитини.

3.3.3. Батьки зобов'язуються спільно організовувати та проводити в присутності обох Батьків святкування дня народження Дитини в дитячому клубі, кафе, ресторані.

4. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1. Цей договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення і діє до часу настання повноліття Дитини.

4.2. Батьки зобов'язуються переглянути умови цього договору протягом 1 (одного) місяця з моменту настання таких обставин:

4.2.1. По досягненні дитиною десятирічного віку, — місце проживання Дитини буде визначено з урахуванням бажання самої Дитини.

4.2.2. По досягненні дитиною чотирнадцятирічного віку, — місце проживання Дитини буде визначено бажанням самої Дитини.

4.3. За згодою сторін в період дії договору зміни та доповнення до нього вносяться шляхом укладення додаткового договору, посвідченого нотаріально. Таким же шляхом договір може бути розірвано. Одностороння відмова від виконання договору або одностороння зміна його умов не допускається. При відсутності домовленості між сторонами питання зміни чи розірвання цього договору вирішуються в судовому порядку.

4.4. Всі спори, що виникнуть в процесі виконання цього договору, та розбіжності в тлумаченні окремих положень цього договору вирішуються сторонами шляхом переговорів, а у разі недосягнення згоди — у судовому порядку відповідно до діючого законодавства України.

4.5. Зміст статей 141, 142, 150-155, 157-162, 171 Сімейного кодексу України нам нотаріусом роз'яснено.

4.6. Витрати на укладання та нотаріальне посвідчення цього договору сплачує П.І.П._2.

4.7. Цей договір прочитано Батьками. Батьками нотаріусу підтверджено, що його зміст повністю відповідає їх дійсним намірам. Цей договір складено у трьох примірниках, які мають однакову юридичну силу, один з яких залишається на зберіганні в справах приватного нотаріуса ХХХХХського міського нотаріального округу Франчук Ірини Анатоліївни, а інші видаються Батькам.

ПІДПИСИ СТОРІН: